

آثار الحاق ایران به کنوانسیون های بین المللی ثبتی در زمینه مالکیت صنعتی و معنوی

نجات فیض الهی^۱، نرگس رزم خواه سرابی^۲

^۱مدرس دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر

^۲دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق ثبت اسناد و املاک دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر

نویسنده مسئول :

نرگس رزم خواه سرابی

مجله علمی پژوهش در حقوق، فقه، فلسفه و الهیات (سال پنجم)
شماره ۱۸ / زمستان ۱۳۹۸ / ص ۳۱-۴۲

چکیده

کنوانسیون ها و معاهدات بین المللی مختلفی در زمینه ثبت وجود دارد که از جمله آن ها می توان به مدل آنسیترا، کنوانسیون پاریس، معاهده مادرید، معاهده لیسبون، معاهده همکاری ثبت اختراع و کنوانسیون لغو ضرورت تصدیق رسمی اسناد دولتی بیگانه اشاره نمود. در این پژوهش از روش توصیفی-تحلیلی به بحث و بررسی آثار الحاق ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد بر قانون تجارت الکترونیکی، بر ثبت الکترونیکی اسناد و بر ویژگی های اساسی سند پرداخته شده است. با توجه به وجود چالش هایی از جمله تقابل حقوق داخلی با تعهدات بین المللی، نتایج پژوهش نشان می دهد که الحاق ایران به کنوانسیون های بین المللی ثبتی دارای آثار خاصی در گسترش تجارت الکترونیکی، مالکیت صنعتی و معنوی می باشد.

کلمات کلیدی : کنوانسیون، تعهدات بین المللی، حقوق ثبت، مالکیت صنعتی، مالکیت معنوی.

۱- مقدمه

موضوع مالکیت معنوی تراوشات ذهنی و ابتکارات انسان می باشد که علاوه بر جنبه معنوی آن، دارای ارزش اقتصادی آن نیز می باشد، مانند اینکه شخصی کتابی را تالیف می نماید. این کتاب علاوه بر حق مالی که برای مولف به وجود می آورد جنبه معنوی نیز دارد که ممکن است برای او بسیار با ارزش تر از جنبه مادی اثر باشد. به خاطر همین ارزش مادی و معنوی مالکیت های معنوی، هم در در حقوق ملی کشورها و هم در حقوق بین الملل، پیش بینی ها و اقداماتی جهت حمایت از آن صورت گرفت و سازمان جهانی مالکیت فکری^۱ موسوم به (WIPO) تاسیس گردید و در آن معاهده های گوناگونی همچون کنوانسیون «برن» برای حمایت از آثار ادبی و هنری و معاهده پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی منعقد گشت. به طور کلی، می توان مالکیت معنوی را به مالکیت صنعتی و مالکیت ادبی و هنری تقسیم نمود که در این مبحث این دو را مورد بررسی قرار خواهیم داد.

مالکیت صنعتی شاخه ای از حقوق تجارت است که حقوق غیر مادی ناشی از علائم مشخص کننده مانند علائم تجاری یا صنعتی و یا خدماتی، اسم تجاری، سمبل یا علامت و مشخصات منشاء کالا را مورد مطالعه قرار داده و به حقوق حاصل از خلاقیت و نوآوری از قبیل: ورقه های اختراع، گواهی اشیاء مصرفی و بالاخره به اشکال و ترسیمات و مسایل راجع به رقابت نامشروع و سوء استفاده از حقوق مالکیت صنعتی می پردازد [۱،۲].

امروزه مالکیت صنعتی، چه در حقوق داخلی و چه در سطح بین المللی، به علت الزامات بازرگانی بین المللی و روابط اقتصادی کشورها با یکدیگر، مورد حمایت جدی قرار گرفته و به مخترع مبتکر، و بالاخره به فرد خلاق امکان می دهد که به طور انحصاری از علامت یا اختراع خود استفاده کند و فرد متجاوز به حقوق خود را از طریق حقوقی یا جزایی تحت تعقیب قانونی قرار دهد. (مواد ۵۲۸ تا ۵۳۰ ق.م اسلامی - تعزیرات)

اولین قانون در قانون گذاری ایران مربوط به مالکیت صنعتی در سال ۱۳۰۴ تصویب شد. در سال ۱۳۱۰ قانون مربوط به ثبت علائم و اختراعات در ۵۱ ماده به تصویب مجلس وقت رسید. در عرصه بین المللی، ایران در سال ۱۳۳۷ به کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی پیوست و در سال ۱۳۷۷ آخرین اصلاحات آن را پذیرفت. قانون ثبت اختراعات، علائم تجاری و طرح های صنعتی در سال ۱۳۸۶ بوسیله مجلس شورای اسلامی تصویب گردید. در حال حاضر، منبع اصلی حقوق بین الملل مرتبط با حقوق مالکیت صنعتی، از جمله حقوق علائم تجاری، کنوانسیون پاریس راجع به حمایت از مالکیت صنعتی مصوب ۱۸۸۳ معروف به کنوانسیون پاریس است. کنوانسیون پاریس، یک معاهده اساسی درباره مالکیت فکری است که تعداد اندکی تعهدات در رابطه با مفاد ماهوی قواعد داخلی کشورهای عضو تحمیل می کند.

کنوانسیون پاریس به اکثر مصادیق مالکیت صنعتی از جمله حق اختراع، علائم تجاری، طرح های صنعتی مدل های مصرفی و نشان مبدا جغرافیایی مربوط می شود. در این کنوانسیون به جای اعمال قواعد علائم تجاری کشورهای جهان، اعضا قاعده رفتار ملی را اعمال می کنند که در آن رویکرد سرزمینی بودن، به عنوان یک نظریه غالب در سیستم علائم تجاری بین المللی قابل اعمال است. با اینکه کنوانسیون مذکور تعداد بسیاری از مقررات خود را با هدف ایجاد هماهنگی ماهوی وضع کرده، باز سایر جنبه های ساختاری این سیستم، مؤثر بر اصلاح اصل سرزمینی بودن حقوق علائم تجاری، نیست؛ زیرا کنوانسیون، جهت هماهنگی ماهوی قوانین اعضا حداقل سطح حمایت ماهوی از علائم را مقرر کرده است که اعضا در اعطای حمایت مکلف به رعایت آن هستند، اما در اعطای سطوح بالاتری از حمایت کشورها آزاد هستند، به علاوه افزایش تعهدات اعضا در کنوانسیون، لزوماً بر هماهنگی ماهوی تأثیر گذار نیست چرا که هر عضو در تنظیم قواعد ماهوی اش استقلال دارد. از طرفی، معاهده صرفاً تعهداتی را به کشورهای عضو تحمیل می کند. همچنان که ذکر گردید علی رغم توسعه ماهوی قوانین و رشد سیستم علائم تجاری بین المللی، مسأله اساسی ملی بودن حقوق علائم تجاری را به طور گسترده ای به عنوان یک موضوع ثنوری دست نخورده باقی گذاشته است.

بنابراین، حتی معاهدات بین المللی مثل پاریس نیز نمی تواند در تمام موارد جوابگوی نیازهای علائم تجاری در عرصه بین المللی باشد. همچنین، به دلیل اهمیت حقوق مالکیت معنوی و لزوم بهره مندی آن از ضمانت اجراهای حقوقی و قانونی، تحقق ضمانت اجرای قانونی برای مالکیت معنوی و تعامل آن با نظام جهانی، مستلزم پردازش قانونگذاری شده آن بوده و لازمه اصلی بررسی مشروعیت این حقوق در نظام حقوقی ایران، آرای فقهی می باشد. از اینرو پرداختن به تعامل نظام جهانی و مبانی فقهی در مورد الزامات پیش روی حقوق ایران در این عرصه نیز بسیار حائز اهمیت است [۳-۵].

^۱- World Intellectual Property Organization

۲- الحاق ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد

در این کار تحقیقاتی به بررسی تاثیر کنوانسیون های بین المللی بر اجرای اسناد و مالکیت صنعتی و معنوی، تاثیر کنوانسیون های بین المللی بر قواعد حاکم بر اسناد الکترونیکی و آثار الحاق ایران به کنوانسیون های بین المللی ثبتی در زمینه مالکیت صنعتی و معنوی پرداخته شده است.

۲-۱- الحاق ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد مبنی بر قانون تجارت الکترونیکی

افزایش چشمگیر شمار قرارداد های منعقد شده میان تجار و شرکت های ایرانی و شهروندان دیگر کشورها با استفاده از اینترنت و امکان دسترسی به آن در تمامی کشور های جهان بیانگر فراگیر بودن شبکه های الکترونیکی می باشد. از اینرو، نیاز به قواعدی پیشرفته و مطابق با نیاز روز جامعه، با مقبولیت عام در میان تجار که بتوان آنها را در خصوص قراردادهای مذکور اعمال نمود، بیشتر احساس خواهد شد. کنوانسیون مورد بحث، مجموعه ای از این قواعد را در بردارد که در صورت پیوستن ایران به آن، تاجر خارجی می تواند مقررات حاکم بر رابطه قراردادی خود با طرف های ایرانی را پیش بینی نموده و با اطمینان و آرامش خاطر و رغبت بیشتری حاضر به عقد قراردادهای الکترونیکی شوند. در غیر این صورت، به دلیل مبهم بودن وضعیت قرارداد و قانون حاکم بر آن، شاهد کند شدن و یا حتی توقف روند تجارت الکترونیکی بین المللی ایران خواهیم بود که این وضعیت از نظر اقتصادی به سود ایران نخواهد بود. لازم به ذکر است که علاوه بر فقدان هر گونه اختلاف میان مفاد کنوانسیون و دین مبین اسلام و مقررات داخلی، قانون تجارت الکترونیکی جمهوری اسلامی ایران و کنوانسیون در موارد بسیاری دارای منبعی مشترک یعنی قانون نمونه تجارت الکترونیکی آنسیترال هستند. در صورت پیوستن ایران به کنوانسیون مذکور، خلأ قانونی موجود در رابطه با قراردادهای الکترونیکی بین المللی بر طرف شده و کنوانسیون بر این قراردادها حاکم خواهد بود. قانون تجارت الکترونیکی نیز در خصوص قراردادهای الکترونیکی داخلی اعمال خواهد شد [۲-۴].

۲-۲- الحاق ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد مبنی بر ثبت الکترونیکی اسناد

کنوانسیون سازمان ملل متحد مبنی بر ثبت الکترونیکی اسناد به هیچ وجه مانع اعمال مقررات قانونی که طرفین را ملزم بر بیان هویت، محل کسب و کار و دیگر اطلاعات نظیر مبری نمودن یک طرف از عواقب قانونی اظهارات غیر دقیق، ناقص و یا خلاف واقع در این زمینه می کند، نیست. در این کنوانسیون، اعتبار یا قابلیت اجرای مراسله یا قرارداد را نمی توان صرفاً به این دلیل که در قالب مراسله ای الکترونیکی است رد نمود. همچنین، این کنوانسیون به هیچ وجه یک طرف را ملزم به بکارگیری یا پذیرش ارتباطات الکترونیکی نمی کند. از اینرو، موافقت شخص نسبت به این امور ممکن است از رفتار وی استنباط شود.

در زمینه الزامات شکلی این کنوانسیون می توان اشاره نمود که؛ این کنوانسیون به هیچ وجه ایجاد یا تأیید مراسله یا قرارداد الکترونیکی را به شکلی خاص ضروری نمی داند. این کنوانسیون هرگاه قانون کتبی بودن مراسله یا قرارداد را ضروری بداند یا عواقبی برای فقدان نوشته مقرر دارد، این الزام به وسیله مراسله الکترونیکی محقق خواهد شد. همچنین، هرگاه قانون امضای مراسله یا قرارداد را توسط یک طرف ضروری دانسته یا عواقبی برای فقدان امضاء مقرر دارد، این الزام در ارتباط با مراسله الکترونیکی محقق خواهد شد. هرگاه قانون ضروری بداند که مراسله یا قرارداد به شکل اصلی خود در دسترس قرار گرفته یا نگهداری شود، یا عواقبی را برای فقدان نسخه اصلی مقرر دارد، این الزام در ارتباط با مراسله الکترونیکی محقق خواهد شد، هرگاه: الف) تضمین قابل اعتمادی نسبت به تمامیت اطلاعات مندرج در آن، از زمانی که مراسله مذکور برای نخستین بار در شکل نهایی خود به صورت مراسله ای الکترونیکی یا به صورتی دیگر تولید شده موجود باشد؛ و ب) درموردی که ضروری است اطلاعات مندرج در آن در دسترس قرار گیرد، اطلاعات مذکور قابلیت نمایش برای شخصی را داشته باشد که باید در دسترس وی قرار داده شود. در رابطه با بند الف) معیار ارزیابی تمامیت عبارت از این خواهد بود که آیا اطلاعات صرف نظر از افزایش هرگونه تأیید و تغییر که در جریان عادی ارسال، ذخیره و نمایش رخ می دهد، کامل و بدون تغییر باقی مانده است یا خیر؛ و نیز معیار ضروری قابلیت اعتماد، با توجه به هدف تولید اطلاعات و تمامی اوضاع و احوال مرتبط ارزیابی خواهد شد.

در زمینه زمان و مکان ارسال و دریافت ارتباطات الکترونیکی می توان گفت که؛ زمان ارسال مراسله الکترونیکی هنگامی است که مراسله از سیستم اطلاعاتی تحت کنترل منشأ یا شخصی که به نمایندگی از منشأ آن ارسال داشته خارج شود و یا در صورتی که مراسله الکترونیکی از سیستم اطلاعاتی تحت کنترل منشأ یا شخصی که به نمایندگی از منشأ آن ارسال داشته خارج نشده باشد. زمان دریافت مراسله الکترونیکی هنگامی است که مراسله قابلیت بازیافت به وسیله مخاطب، در نشانی الکترونیکی که از سوی وی مشخص شده را بیابد. زمان دریافت مراسله الکترونیکی در نشانی دیگری از مخاطب، هنگامی است که مراسله قابلیت بازیافت به وسیله وی در آن نشانی را یافته و مخاطب مطلع شود که مراسله الکترونیکی به آن نشانی ارسال شده است. چنین فرض می شود که مراسله الکترونیکی در زمان وصول به نشانی الکترونیکی مخاطب، توسط وی قابل بازیافت است.

این کنوانسیون به هیچ وجه مانع اعمال مقررات قانونی که ممکن است طرفی را که برخی یا تمامی مفاد قرارداد را از طریق تبادل ارتباطات الکترونیکی مورد مذاکره قرار می دهد ملزم نمایند ارتباطات الکترونیکی مشتمل بر مفاد قرارداد را به شیوه ای خاص در دسترس طرف دیگر قرار دهد یا یکی از طرفین را از عواقب قانونی ناشی از قصور در انجام این تکلیف معاف نمایند، نیست [۳-۵].

۳-۲- الحاق ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد مبنی بر ویژگی های اساسی سند

در حقوق ایران می توان با مراجعه به مقررات قانون ثبت اسناد و املاک، قانون مدنی و قانون آیین دادرسی مدنی احکام مربوط به اسناد الکترونیکی را استخراج نمود. قانون تجارت الکترونیکی ایران از جمله قوانینی است که می توان قواعدی را درباره مدارک و امضای الکترونیکی از آن استنباط نمود. با این حال، قانون مزبور تعریفی از «سند الکترونیکی» ارائه نمی دهد و تنها در بند (الف) ماده ۲ در تعریف «داده پیام» چنین می آورد: «هرنمادی از واقعه، اطلاعات یا مفهوم است که با وسایل الکترونیکی، نوری و با فناوری جدید اطلاعات تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش می شود». آن چه در قانون تجارت الکترونیکی از اهمیت خاصی برخوردار است این است که قانون مزبور همواره از ایمنی و اطمینان سیستم های اطلاعاتی و رایانه ای سخن به میان می آورد و این تصریح حائز اهمیت است زیرا بدون ایمنی و اطمینان، داده پیام و امضای الکترونیکی از هر نظر فاقد اعتبار خواهد بود.

قانون تجارت الکترونیکی، در مقام تبیین شرایط امضای الکترونیکی مطمئن، در واقع به شرایطی اشاره دارد که قانونگذار برای امضای الکترونیکی سردفتر، جهت تنظیم سند رسمی الکترونیکی، قابل است (ماده ۱۷ حکم شماره ۲) ضمن این که نسبت به امضای الکترونیکی که مطابق شرایط مقرر ایجاد شود ارزش اثباتی در حد سند رسمی قائل شده است (مواد ۱۴ و ۱۵ قانون تجارت الکترونیکی) با این وجود، اگر چه قایل به پذیرش ضمنی سند رسمی الکترونیکی از سوی قانون تجارت الکترونیکی باشیم، لیکن باعنایت به جایگاه و اعتبار خاص سند رسمی در حقوق موضوعه، به رسمیت شناختن سند رسمی الکترونیکی به موجب قانون خاص و فراهم نمودن بسترهای فنی این مهم، امری بس ضروری به نظر می رسد. در همین راستا، دفاتر اسناد رسمی از شهریور ماه ۱۳۹۲ به موجب دستورالعمل اجرای ثبت آنی معاملات ابلاغی رییس سازمان ثبت و املاک کشور، مکلف به تنظیم اسناد به شیوه الکترونیکی از طریق سامانه سازمان ثبت شده اند. بدین ترتیب، الکترونیکی شدن مراحل تنظیم اسناد گامی موثر در جهت تسهیل اجرایی شدن ثبت الکترونیکی اسناد رسمی خواهد بود.

بنابر آن چه ذکر گردید، ثبت امضا و مدارک الکترونیکی از همان قواعد و اصولی تبعیت خواهد نمود که در مورد سایر اسناد و امضاها (کاغذی و دستی) جاری است. از این رو، نمی توان تحولات فناوری را مستمسک نقض اصول و قواعد قرار داد چرا که امکان ثبت به هر دو شیوه الکترونیکی و کاغذی در دفاتر اسناد رسمی بهترین دلیل برای عدم عدول از اصول و قواعد موجود خواهد بود. لذا باید قبل از هر اقدامی با تصویب قانون مناسب، ثبت الکترونیکی را به رسمیت شناخت. تدوین و تصویب قانون و آئین نامه جدید برای دفاتر اسناد رسمی، پیش نیاز الکترونیکی شدن ثبت اسناد است؛ در راستای پی بردن به چنین ضرورتی است که هم اکنون طرح اصلاح قانون دفاتر اسناد رسمی مصوب ۲۵ تیر ماه ۱۳۵۴ توسط نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی ارائه شده است [۳-۵].

بنابر آنچه در شرایط کنونی در دفاتر اسناد رسمی کشورمان می گذرد، باید اذعان نمود که با توجه به فراهم بودن نسبی مقدمات و امکانات صدور سند رسمی الکترونیکی در ایران (الکترونیکی شدن مراحل تنظیم سند رسمی، مجهز بودن سردفتران به امضای الکترونیکی مطمئن و تکلیف سازمان ثبت به ایجاد پایگاهی شبیه به بایگانی الکترونیکی مرکزی)، به رسمیت شناخته شدن سند رسمی الکترونیکی به موجب قوانین موضوعه امری بس ضروری می نماید. این همان ضرورتی است که قانونگذار فرانسه سال هاست آن را دریافته و با الحاق یک بند به ماده ۱۳۱۷ قانون مدنی خود «که سابق بر آن، به تعریف سند رسمی می پرداخته» سند رسمی الکترونیکی را نیز پیش بینی نموده است. به نظر می رسد در حقوق ایران نیز خلا قانونی مربوط به شکل گیری و صدور سند رسمی الکترونیکی و شرایط اجرای آن با اصلاح قانون دفاتر اسناد رسمی و اختصاص موادی از آن به این مهم، برطرف خواهد شد. همچنان که در پیش نویس طرح اصلاح قانون دفاتر اسناد رسمی مصوب ۱۳۵۴ که هم اکنون در دست بررسی در مجلس شورای اسلامی می باشد؛ ماده ای گنجانده شده است که به موجب آن تنظیم و ثبت کلیه اسناد در دفاتر اسناد رسمی و ازدواج و طلاق حداکثر ظرف یکسال از تاریخ تصویب این قانون به صورت الکترونیکی درآمده و از طریق شبکه و به صورت برخط در بانک جامع اطلاعات سازمان ثبت اسناد و املاک کشور ضبط خواهد شد. اما بدیهی است زمانی سند رسمی الکترونیکی از ضمانت اجرای کافی برخوردار خواهد بود که تمامی الزامات حقوقی آن به موجب قانون به رسمیت شناخته شود؛ همانطور که در صدر مطلب بدان اشاره شد صدور سند رسمی الکترونیکی مستلزم به کارگیری امضای الکترونیکی است حال آن که علی رغم پیش بینی امضای سند رسمی الکترونیکی توسط سردفتر و طرفین سند به موجب تبصره الحاقی به ماده ۱۴ طرح مزبور، هم چنان به امضای الکترونیکی و لزوم استفاده از این فناوری در سند رسمی الکترونیکی اشاره ای نشده است [۴-۹].

۳- کنوانسیون پاریس مبنی بر مالکیت صنعتی، تجاری، کشاورزی

دولت مجاز است الحاق خود را به اتحادیه عمومی بین‌المللی پاریس برای مالکیت صنعتی و تجارتی و کشاورزی بموجب پیمان‌های چند جانبه تشکیل شده با تمام تغییرات و اصلاحاتی که تا این تاریخ در آن بعمل آمده اعلام دارد. براساس قانون اجازه الحاق دولت ایران به اتحادیه عمومی بین‌المللی پاریس برای حمایت مالکیت صنعتی و تجارتی و کشاورزی^۲ مصوب ۱۴ اسفند ماه ۱۳۳۷ دولت ایران مجاز گردیده الحاق خود را به اتحادیه مزبور با تمام تغییرات و اصلاحاتی که تا تاریخ تصویب قانون در آن به عمل آمده اعلام دارد. چون در آن زمان آخرین تغییرات و اصلاحات مواردی بوده که در لیسبون در آن بعمل آمده بود و دولت ایران الحاق خود را به آن موارد نیز اعلام داشته اینک ترجمه قرارداد مزبور به انضمام اصلاحات و تغییرات لیسبون به همراه متن آن به زبان فرانسه (زبان اصلی) برای اطلاع عموم منتشر می‌گردد و توضیح داده می‌شود [۵-۸]. قانون الحاق دولت ایران به اتحادیه پاریس برای حمایت مالکیت صنعتی مزایایی قائل شده است که به طور اختصار ذیلآ شرح داده می‌شود:

- ۱- اعضای اتحادیه در سایر کشورهای عضو اتحادیه از لحاظ حقوق مالکیت صنعتی از همان مزایایی استفاده می‌کنند که اتباع آن کشور دارا می‌باشند به شرط آنکه شرایط و تشریفات را که برای اتباع کشور در نظر گرفته شده است رعایت نمایند.
- ۲- عضو اتحادیه که در کشور خود علامتی را به ثبت رسانیده است می‌تواند حمایت علامت خود را در کشورهای دیگر عضو اتحادیه تحصیل نماید مگر آنکه علامت مزبور به حقوق مکتسبه اشخاص لطمه وارد سازد.
- ۳- عضو اتحادیه که در کشور خود تقاضای ثبت علامتی را نموده است در سایر کشورهای عضو اتحادیه در مدت ۶ ماه پس از تقاضای ثبت برای تقاضای ثبت همان علامت حق تقدم دارد.
- ۴- علامت مشهور در کلیه کشورهای عضو اتحادیه مورد حمایت قرار گیرند.
- ۵- اعضای اتحادیه از ثبت علاماتی که مشابه نشان‌ها و درفش‌ها و مهرها و سایر علامات رسمی اعضای اتحادیه باشند و علامات مزبور به دفتر بین‌المللی اتحادیه اعلام شده باشد خودداری خواهند نمود.
- ۶- نسبت به حق انتقال علامت و همچنین اجازه استفاده از علامت و استفاده چند شخص از علامت تسهیلاتی در نظر گرفته شده است.
- ۷- در نمایشگاه‌ها علامات مورد حمایت قرار می‌گیرند.
- ۸- کیفیت محصولی که علامت کارخانه یا تجارتخانه باید روی آن گذارده شود نمی‌تواند در هیچ مورد مانع ثبت علامت مزبور شود.
- ۹- مقرراتی برای ضبط و توقیف محصولات تقلیدی در نظر گرفته شده است.
- ۱۰- ممالک عضو اتحادیه مکلف شده‌اند حمایت واقعی اتباع اتحادیه را در مقابل رقابت نامشروع تامین کنند.

^۲ - Paris Convention for the Protection of Industrial Property

۴- کنوانسیون پاریس مبنی بر حفاظت از اختراعات و دستاوردهای فنی

مقررات و دستورالعمل‌های اصلی کنوانسیون پاریس، به سه دسته اصلی موضوعات ملی، حق اولویت و قوانین مشترک تقسیم می‌شوند. در موضوع حفاظت از اختراعات و دستاوردهای فنی، کنوانسیون پاریس به مخترعین اجازه می‌دهد تا یک اختراع که در کشوری خاص به ثبت رسیده است را طی یک بازه زمانی ۱۲ ماهه، در کشورهای دیگر نیز به ثبت برسانند. این مهلت ۱۲ ماهه، از تاریخ ثبت درخواست در کشور مبدأ که به آن اصطلاحاً «تاریخ حق تقدم» می‌گویند، آغاز می‌گردد و در خلال این مدت، مخترع می‌تواند درخواست‌های ثبت اختراع خود را به دیگر دفاتر ملی پتنت در کشورهای مدنظر خود که عضو کنوانسیون پاریس هستند، ارسال نماید. قانون الحاق دولت ایران به قرارداد اتحادیه پاریس برای حمایت مالکیت صنعتی برای صاحبان اختراع مزایایی قائل شده است. اعضای اتحادیه از لحاظ حقوق مالکیت صنعتی در سایر کشورهای عضو اتحادیه از همان مزایایی که برای اتباع آن کشور مقرر است، استفاده می‌کنند، به شرط آنکه شرایط و تشریفات که قانون برای اتباع کشور مقرر داشته است، رعایت نمایند. هر صاحب اختراعی که تقاضای ثبت اختراع خود را در یکی از کشورهای عضو نموده باشد، می‌تواند تقاضای ثبت اختراع خود را در کشورهای دیگر عضو اتحادیه بنماید و برای ثبت اختراع خود در سایر کشورهای عضو اتحادیه در مدت ۱۲ ماه پس از تقاضای ثبت اولیه حق تقدم دارد، مگر آنکه اختراع به حقوق مکتسبه اشخاص لطمه وارد سازد. مقرراتی برای حمایت حق اختراع و جلوگیری از رقابت نامشروع پیش بینی نموده است. اختراعاتی که هنوز به ثبت نرسیده اند و در نمایشگاه‌ها به معرض تماشا قرار داده می‌شوند، مورد حمایت قرار می‌گیرند. همچنین در این زمینه، مقرراتی برای توقیف محصولات تقلیدی و تقلبی پیش بینی شده است [۷-۱۰].

۵- کنوانسیون معاهده مادرید مبنی بر حمایت از علائم تجاری

در مقررات اتحادیه اروپا در خصوص علائم مشهور مقرر ای نیامده است، با این حال به دلیل اهمیت ناشی از اعتبار و شهرت، این علائم را می‌توان تحت یک مکانیسم حقوقی خاص که متفاوت از سایر مکانیسم‌های حمایتی از علائم تجاری است حمایت کرد. در تحلیل قوانین و رویه قضایی اتحادیه اروپا تعدادی از اصولی که برای حمایت از این علائم مورد توجه قرار گرفته به طور خلاصه عبارتند از: احتمال ایجاد ابهام، دکترین تنزیل و عنصر سوءنیت اگر علامت تجاری به دلیل شباهت با علامت قبلی و شباهت با کالاها و خدمات تحت شمول آن برای عموم ابهام ایجاد کند یا با سوءنیت استفاده یا ثبت شود، این مسئله می‌تواند به ابطال علامت منجر شود. بنابراین، اگر مالک علامت تجاری مشهور دلایلی درخصوص تشابه علامت خود با علامت مظنون ارائه دهد، احتمال ایجاد ابهام و سردرگمی ثابت می‌شود. در حقوق ایران ماده (۳۱) قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶ حق استفاده انحصاری از علامت را متعلق به کسی می‌داند که طبق مقررات این قانون علامت را به ثبت رسانده باشد. با توجه به مقرر فوق می‌توان گفت در حقوق ایران حمایت از علامت در وهله اول منوط به ثبت آن شده است و با توجه به این که مطابق با ماده ۵ قانون مدنی، دایره حمایتی و اجرایی قانون محدود به سکنه ایران است. لذا اصل سرزمینی بودن حقوق علائم تجاری در نظام حقوقی ایران پذیرفته شده است. براساس این ماده بودن حقوق علائم تجاری در نظام حقوقی ایران پذیرفته شده است. براساس این ماده «حق استفاده انحصاری از یک علامت به کسی اختصاص دارد که آن علامت را طبق مقررات این قانون به ثبت رسانده باشد». «بنابر ظاهر این ماده، ملاک تقدم در علامت تجاری «ثبت» است. حال آنکه از برخی مواد دیگر، از جمله بند (ه) ماده ۳۲ می‌توان استنباط کرد که «معروف» بودن مؤسسه خاص با علامت تجاری معین، مانع از ثبت آن از سوی اشخاص دیگر می‌شود، بنابراین، قانون ثبت اختراعات، تقدم عرفی را مقدم دانسته است». با توجه به الحاق ایران به موافقتنامه و پروتکل مادرید^۳ در سال ۱۳۸۰، در مواد (۳۴) به بعد قانون با ارجاع به ماده (۹) همان قانون، رعایت مفاد این اسناد درخصوص علائم تجاری خارجی که دارندگان آنها تمایل به تحصیل حمایت در ایران دارند، پرداخته شده است. ماده (۹) این قانون مقرر می‌دارد: متقاضی می‌تواند همراه با اظهارنامه خود، طی اعلامیه‌ای حق تقدم مقرر در معاهده مادرید برای حمایت از مالکیت صنعتی را تقاضا کند. این حق تقدم می‌تواند براساس یک یا چند اظهارنامه ملی یا منطقه‌ای یا بین‌المللی باشد که در هر کشور یا برای هر کشور عضو کنوانسیون مذکور تسلیم شده است. همچنین، بند «ب» این ماده حمایت‌های مذکور در معاهده مادرید را با پذیرش درخواست حق تقدم جاری می‌داند. بنابراین، حمایت این قانون شامل علائمی است که یا ابتدا به ساکن در ایران ثبت شده اند یا مطابق با ماده (۴) معاهده مادرید ظرف شش ماه حق تقدم مذکور در آن معاهده علامت خود را در ایران به ثبت رسانده اند و حمایت این کشور را تقاضا نموده اند، در این موارد مطابق با اصل رفتار ملی مذکور در معاهده، قانون ایران به عنوان قانون کشور محل درخواست حمایت قابل اجرا است [۵-۱۱].

^۳ - Madrid Agreement

۶- کنوانسیون معاهده مادرید مبنی بر حمایت از ثبت بین المللی علائم تجاری و اختراعات

با الحاق ایران به موافقتنامه و پروتکل مادرید و پذیرش نظام ثبت بین المللی در صورت ثبت علامت مطابق با این نظام بین المللی، دارنده علامت، از حمایت مقرر در قانون ایران برخوردار خواهد شد. لذا قانونگذار ایران ضمن پذیرش اصل سرزمینی سعی در اجرایی نمودن مفاد اسناد بین المللی که به آنها پیوسته، داشته است. درخصوص حمایت از علائم مشهور در قانون ثبت اختراعات، طرح های صنعتی و علائم تجاری صراحتاً مقرر ای وجود ندارد. در ماده (۳۲) این قانون علائم غیرقابل ثبت برشمرده شده است. در ماده مذکور قانونگذار از علائم مشهور و معروفی حمایت کرده است که در ایران به ثبت نرسیده اند، اما شناخته شده هستند و اجازه ثبت علائم مشابه آنها را نمی دهد (بند «ه» و «و» ماده ۳۲). به نظر می رسد این قانون حمایت از علامت مشهور را منوط به استفاده از آن در ایران نکرده است. «از برخی مواد این قانون، از جمله بند «ه» ماده ۳۲ می توان استنباط کرد که معروف بودن مؤسسه خاص با علامت تجاری معین، مانع از ثبت آن از سوی اشخاص دیگر می شود. بنابراین، قانون ثبت اختراعات، تقدم عرفی را مقدم دانسته است» در نتیجه، براساس این ماده، علائم تجاری مشهور توسط ثالث قابل ثبت در ایران نیستند.

با توجه به اینکه موافقتنامه و پروتکل مادرید حمایت از علائم مشهور را تحت شرایطی مقرر می کنند پر واضح است که تحت این مقررات نقض علامت تجاری خارجی نیز می تواند موضوع حمایت قانون ایران قرار گیرد. بند «ه» ماده (۳۲) مقرر می کند: «عین یا به طرز گمراه کننده ای شبیه یا ترجمه یک علامت یا نام تجاری باشد که برای همان کالاها یا خدمات مشابه متعلق به مؤسسه دیگری در ایران معروف است». مطابق این بند در صورتی که علامت منطبق یا شبیه به علامتی باشد که متعلق به مؤسسه دیگری است به نحوی که موجب گمراهی مصرف کننده شود یا ترجمه علامتی باشد که برای همان کالاها یا خدمات یا مشابه آنها به کار می رود و آن علامت در ایران معروف است، متقاضی حق ثبت ندارد.

مستفاد از این ماده این است که اگر علامت در کشور دیگری ثبت یا استفاده شده و در ایران نیز یک علامت شناخته شده است هرچند استفاده نشده است، در صورتی که برای کالاهای مشابه بخواهد ثبت شود، قابل ثبت و حمایت نیست. برای مثال، علامت آدیداس یک علامت مشهور در ایران در خصوص کالاهای ورزشی است در نتیجه در خصوص این کالاها در ایران قابل ثبت نیست، زیرا باعث گمراهی مصرف کننده می شود. به علاوه در این بند قانونگذار مقرر می دارد «کالاها یا خدمات مشابه متعلق به مؤسسه دیگری» به نظر می رسد عبارت «مؤسسه دیگری» اعم از مؤسسات ایرانی و خارجی است و آنچه اهمیت دارد مشهور بودن علامت در ایران است. همچنین، در عبارات ماده قانونگذار از عبارت «یا ترجمه یک علامت» نیز استفاده کرده و این بر آنچه که از عبارت «کالاها یا خدمات مشابه متعلق به مؤسسه دیگری» مستفاد شد، صحه می گذارد زیرا ترجمه علامت نیز از موانع ثبت در ایران دانسته شده است. در ادامه بند «و» ماده (۳۲) مقرر می کند: «عین یا شبیه آن قبلاً برای خدمات غیرمشابه ثبت و معروف شده باشد مشروط بر آنکه عرفاً میان استفاده از علامت و مالک علامت معروف ارتباط وجود داشته و ثبت آن به منافع مالک علامت قبلی لطمه وارد سازد» این بند نیز مشابه بند «ه» است. با این تفاوت که موضوع این بند علائم راجع به خدمات هستند. مستنبط از ماده این است که هرچند ثبت و معروفیت علامت مرتبط به خدمات غیرمشابه است، ولی اگر ثبت علامت به منافع مالک لطمه وارد کند و عرفاً میان استفاده از علامت و مالک علامت مشهور ارتباط وجود داشته باشد، قابل ثبت نیست. مطابق با این مقررات این علائم به لحاظ مشهور بودن قابل ثبت نیستند و در صورت ثبت مطابق با قانون ثبت اختراعات، ثبت آنها قابل ابطال و خسارات ناشی از آن مطابق با مقررات قانون مذکور قابل مطالبه است؛ زیرا اگر علامتی مطابق با قانون قابل ثبت نباشد و بدون توجه به مقررات قانونی ثبت شود و در نتیجه خساراتی را به مالک واقعی و قانونی علامت وارد نماید علاوه بر این که مالک علامت میتواند ابطال علامت را در ایران بخواهد به تبع آن خسارات وارده از این ثبت غیرقانونی نیز توسط مالک قابل مطالبه است.

هرچند رویه قضایی در خصوص حمایت از علائم مشهور غنی نیست ولی با این وجود از برخی آراء این حمایت قابل استنباط است. به علاوه قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲ استفاده از علائم تجاری که موجب فریب یا مشتبه شدن طرف به اصالت کالا و خدمات شود را نیز ممنوع اعلام کرده (ماده ۶۶) و خسارات ناشی از آن را مطابق با آن قانون قابل مطالبه دانسته است (ماده ۷۸). برای مثال در دعوای شرکت بایریش موتورن علیه گروه بیام دبلیو ایران و دیگران، وکیل شرکت خواهان دعوایی مبنی بر منع و توقیف استفاده علامت تجاری BMW و ممنوعیت خواندگان از هر نحو استفاده از علامت تجاری و نام تجاری خواهان مطرح کرد. با این ادعا که علامت تجاری خواهان در ایران ثبت و در مهلت قانونی تمدید شده است و شرکت خواهان حق استفاده انحصاری از علامت را در هر شکلی در ایران داشته است. با این حال به عنوان نام دامنه توسط خوانده ثبت شده است و این در تعارض با حقوق علائم تجاری خواهان است.

دادگاه پس از رسیدگی با توجه به ثبت علامت و مستند به ماده (۳۱) قانون ثبت اختراعات، طرح های صنعتی و علائم تجاری خواهان را واجد حق انحصاری در ایران دانسته و با توجه به این که علامت مذکور جزء علائم تجاری مشهور است که مشمول حمایت خاص مقرر در ماده (۶) مکرر کنوانسیون پاریس است. به علاوه، مطابق ماده (۶۶) قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۸۲/۱۰/۱۷ استفاده از علامت تجاری

به صورت نام دامنه که موجب فریب یا مشتبه شدن طرف به اصالت کالاها و خدمات شود ممنوع شده حکم بر ممنوعیت خواننده به استفاده از علامت و نام تجاری خواهان صادر کرده است [۵-۱۰].

۷- کنوانسیون معاهده لیسبون مبنی بر اسامی مبدأ و ثبت بین المللی

حمایت حاصل از ثبت بین المللی محدود به زمان نیست و حمایت بین المللی از اسم مبدأ تا زمانی که در کشور مبدأ مورد حمایت است، ادامه داشته؛ نمی تواند در کشورهای دیگر جنریک (اسم عام) تلقی شود (ماده ۶) که این مسئله در ایران بسیار اهمیت دارد. سطح حمایتی که در این موافقت نامه برای حمایت از اسامی مبدأ در نظر گرفته شده، گسترده تر از کنوانسیون پاریس و موافقت نامه مادرید است. مطابق ماده ۳ موافقت نامه لیسبون^۴، حمایت در مقابل هرگونه غصب یا تقلید وجود دارد، حتی اگر مبدأ واقعی محصول ذکر شود یا اسم [مبدأ] ترجمه شده باشد یا به همراه اصطلاحاتی مانند نوع، ساخت، تقلید یا مانند آن به کار رود. در واقع هدف این است که هر عملی را که با انجام آن احتمال گمراهی مصرف کننده می رود، ممنوع کند.

بهره برداری از این نظام، منوط به حمایت از اسامی مبدأ در داخل کشورهای عضو به همان شکلی است که در موافقت نامه مد نظر است (بند ۲ ماده ۱). این موضوع برای برخی کشورها در راه پیوستن به این موافقت نامه، مشکلاتی ایجاد کرده است که کشور ما با توجه به تصویب قانون حمایت از نشانه های جغرافیایی در سال ۱۳۸۳ و آیین نامه آن، در این باره هیچ مشکلی ندارد. درباره ضمانت اجرای حمایت از یک اسم مبدأ مطابق ماده ۸ موافقت نامه لیسبون، اقدام حقوقی لازم برای تضمین حمایت از اسم مبدأ در هریک از کشورهای عضو اتحادیه، طبق مقررات قوانین ملی خواهد بود. در واقع این موافقت نامه فاقد سازوکار ضمانت اجرایی مناسب و مستقلى برای حمایت از اسامی مبدأ ثبت شده می باشد [۸-۱۱].

۸- کنوانسیون معاهده لیسبون مبنی بر تجارت بین المللی

طبق این موافقت نامه، ثبت بین المللی باید حاوی مشخصات دقیقی از کالا و همچنین منطقه جغرافیایی آن باشد، به گونه ای که این مشخصات بتواند مبین این مسئله باشد که کیفیت یا ویژگی خاصی از کالا انحصاراً یا ضرورتاً ناشی از محیط منطقه جغرافیایی مبدأ آن، اعم از عوامل طبیعی یا انسانی است (بند ۱ ماده ۲)؛ یعنی فقط ویژگی یا ویژگی هایی از یک کالا مورد حمایت قرار خواهد گرفت که منحصرأ یا ضرورتاً از محیط جغرافیایی مورد نظر ناشی باشد. انتساب انحصاری مربوط به مواردی است که به هر دلیل، کالایی مدت ها به طور انحصاری در منطقه خاصی تولید شده، نام آن منطقه را به خود گرفته است. انتساب ضروری نیز مربوط به مواردی است که میان ویژگی های محیط جغرافیایی اعم از عوامل طبیعی یا انسانی و ویژگی های کالای مورد نظر، رابطه مستقیم وجود دارد، به گونه ای که ویژگی های کالا از ویژگی های محیط جغرافیایی ناشی شده باشد [۶-۸].

۹- کنوانسیون معاهده همکاری ثبت اختراع مبنی بر ثبت اختراع ملی

از زمان اجرای معاهده همکاری ثبت اختراع در سال ۱۹۷۸، این معاهده برای مخترعین و صنعت مسیر خوبی را جهت برخورداری از حمایت ثبت اختراع در سطح بین الملل ایجاد کرده است. با تشکیل پرونده برای تقاضای ثبت «بین المللی»، یک اختراع طبق معاهده همکاری ثبت اختراع (PCT) به طور همزمان در بسیاری از کشورها از حمایت برخوردار خواهد بود^۵. متقاضیان و ادارات ثبت اختراع ۱۳۸ کشور عضو PCT از شرایط و تشریفات یکسان، جستجوی بین المللی و گزارش های تحقیقات مقدماتی و انتشار متمرکز بین المللی که توسط سیستم PCT ایجاد شده است، برخوردار هستند. در مقایسه با نظام سنتی ثبت اختراع، در بیشتر موارد روند ملی اعطای امتیاز حق اختراع و هزینه های مربوطه تا ۳۰ ماه از تاریخ اولیه (یا حتی بیشتر در بعضی از ادارات) به تأخیر می افتد.

در پایان این مدت، متقاضی اطلاعات مهم و ارزشمندی را در ارتباط با احتمال برخورداری از حمایت ثبت دریافت خواهد کرد. نمودار ذیل نمای کلی از مهمترین مراحل رسیدگی به تقاضاها در سیستم PCT در مرحله بین المللی و دوره های مربوطه می باشد. متقاضی که از سیستم PCT استفاده می نماید باید برای تقاضای بین المللی PCT در اداره دریافت کننده پرونده تشکیل دهد و یک مقام بین المللی جستجو را انتخاب نماید که این مقام گزارش و نظریه مکتوبی در خصوص قابلیت ثبت اختراع به فرد ارائه می دهد. سپس دفتر بین المللی وایپو تقاضانامه را منتشر نموده و تمامی اسناد ضروری را به ادارات ثبت عضو سیستم PCT ارسال می نماید. متقاضی می تواند برای ارزیابی مجدد قابلیت ثبت اختراع خود از مقامات تحقیقات مقدماتی بین المللی تقاضا نماید. متقاضی به طور کلی ۳۰ ماه از تاریخ اولیه

^۴ - Treaty of Lisbon

^۵ - Patent Cooperation Treaty

فرصت دارد تا به مرحله ملی PCT در کشورها و مناطقی که نیاز به حمایت دارد وارد شود. خدمات جستجوی حوزه ثبت اختراع، امکان دسترسی به تکنولوژی را در بیش از ۱/۳ میلیون تقاضانامه بین المللی PCT منتشر شده را از سال ۱۹۷۸ فراهم می سازد. از ۲۶ مارس ۲۰۰۷، خدمات جستجوی حوزه ثبت اختراع، کاربران را قادر می سازد تا متن کامل اطلاعات از سال ۱۹۷۸ تاکنون را به زبان های لاتین (انگلیسی، فرانسه، آلمانی و اسپانیایی) تحقیق نمایند. پیش از آن تاریخ، این امکان فقط برای تحقیق متن کامل تقاضانامه ها و یا توصیف هایی که تنها به سال ۱۹۹۸ بر می گشت وجود داشت. متن کامل اطلاعات شامل تمام متن های چاپ شده از تقاضا نامه های بین المللی PCT (شامل اطلاعات کتاب نامه، تقاضا و توصیف جزئیات) است که به زبان انگلیسی، فرانسه، اسپانیایی و یا آلمانی تقاضا شده است. رشد ۲۰ ساله دسترسی به تقاضاها و شرح ها به این معنی است که کاربران به نتایج موثق بیشتری از تحقیق کردن تنها بر روی اطلاعات کتاب نامه ای می رسند [۷-۹].

۱۰- کنوانسیون معاهده همکاری ثبت اختراع مبنی بر حفاظت از اختراعات و دستاوردهای فناوری

استفاده از «PCT»، برای هر فرد یا شرکتی که به دنبال حفاظت از اختراعات خود در مجموعه ای از کشورها است، می تواند صرفه جویی در زمان و انرژی را به همراه داشته باشد. این صرفه جویی، در درجه نخست ناشی از این واقعیت است که تحت «PCT»، متقاضی تنها یک درخواست بین المللی را در یک مکان، به یک زبان مشترک و با یک مجموعه هزینه اولیه، به ثبت می رساند که در غیر این صورت، می بایست به طور جداگانه در هر یک از کشورها یا منطقه مدنظر خود، آن را انجام دهد. علاوه بر این، گزارش جستجوی بین المللی که بر اساس استانداردهای بسیار دقیق و توسط یکی از دفاتر پتنت دارای مهارت و تخصص قابل توجه در بررسی و ارزیابی پرونده های ثبت اختراع انجام می گیرد، می تواند یک کمک مشاوره ای بسیار مطلوب برای متقاضیان محسوب شود. گزارش های جستجوی بین المللی مکمل نیز در صورت لزوم قابل انجام است که این مجموعه از گزارشات، یک مرور جامع از دانش پیشین به حساب می آید و شانس متقاضی را برای دستیابی به حقوق پتنت افزایش می دهد. از دیدگاه متقاضی، یک گزارش جستجوی بین المللی مطلوب، می تواند موضع وی نسبت به دفاتر ملی یا منطقه ای ثبت اختراع را تقویت نموده و در نتیجه، استدلال های وی متقاعدکننده تر باشد. از سوی دیگر، گزارش بین المللی جستجو که حاوی بخش هایی نامطلوب باشد، امکان اصلاح ادعاها و در برخی موارد، تغییر نظر متقاضی برای ادامه روند ثبت در کشورهای مختلف را فراهم می نماید. در این صورت، صرفه جویی هزینه ای ناشی از درخواست ثبت در کشورهای مختلف، از مزایای به کارگیری سیستم «PCT» خواهد بود.

یک نکته کلیدی پیرامون هزینه های ثبت درخواست، استفاده از یک واحد پولی و امکان پرداخت آن در یک مکان واحد است که با استفاده از «PCT» امکان پذیر می شود. این مزیت، می تواند هزینه ها و عوارض احتمالی ناشی از پرداخت در دفاتر ملی متعدد که هر یک از یک واحد ارزی استفاده می نمایند را تا حد بسیاری رفع نماید. یک ویژگی بسیار مهم «PCT»، حق تقدم زمانی ناشی از ثبت بین المللی درخواست است که به متقاضی اجازه می دهد تا در این بازه زمانی، نسبت به ارسال درخواست ارزیابی و گزینش پتنت در دفاتر ملی، تصمیم گیری نموده و اقدام نماید. از تاریخ یکم آوریل ۲۰۰۲ میلادی، مهلت زمانی برای ورود به فاز ملی، برابر با ۳۰ ماه در نظر گرفته شده است [۷-۱۰].

۱۱- کنوانسیون معاهده همکاری ثبت اختراع مبنی بر فاز بین المللی ثبت

فرآیند «PCT»، متشکل از دو مرحله اصلی است که با درخواست ثبت یک پرونده بین المللی آغاز می شود و با توجه به اولویت و تصمیم متقاضی، می تواند به تعدادی پتنت گزینش شده در دفاتر ثبت اختراع ملی و یا منطقه ای خاتمه یابد. فاز بین المللی، شامل پنج مرحله اصلی است که سه مورد اول آن، به صورت خودکار اجرا می گردد. اولین گام، عبارت است از آماده سازی و ثبت درخواست از سوی متقاضی و پردازش آن از سوی دفتر دریافت کننده درخواست، که در ادامه در گام دوم، با ایجاد یک گزارش جستجوی بین المللی و ثبت اظهارات یکی از مقامات و متخصصین جستجوی بین المللی، تکمیل می گردد. در نهایت در گام سوم، درخواست مذکور همراه با گزارش جستجوی بین المللی، توسط وایو انتشار خواهد یافت. این مرحله را می توان نوعی ایجاد ارتباط بین درخواست های بین المللی انتشار یافته قبلی و گزارش جستجوی بین المللی تدوین شده در گام دوم دانست که در صورت لزوم، می تواند در بر گیرنده گزارش جستجوی بین المللی تکمیلی نیز باشد. گام های چهارم و پنجم اختیاری بوده و شامل ایجاد یک جستجوی بین المللی تکمیلی که توسط یک یا چند متخصص جستجوی بین المللی (شخص یا اشخاصی جدا از فردی که جستجوی بین المللی اولیه را انجام داده است) انجام می گیرد و ارزیابی اولیه بین المللی در مورد قابلیت پتنت شدن اختراع است [۶-۹].

۱۲- کنوانسیون معاهده همکاری ثبت اختراع مبنی بر فاز ملی ثبت

پس از اتمام فاز بین‌المللی، متقاضی می‌تواند بر مبنای درخواست بین‌المللی خود، اقدام به درخواست گرنت پتنت در دفاتر ملی یا منطقه‌ای ثبت پتنت نماید. این مرحله که اصطلاحاً «فاز ملی» محسوب می‌شود، شامل برخی اقدامات خاص است که باید از سوی متقاضی انجام گیرد. نکته‌ای که در این خصوص بایستی در نظر داشت این است که متقاضی برای آغاز اقدامات مذکور، نباید انتظار داشته باشد که هرگونه اعلان رسمی برای دعوت از وی انجام گیرد و او خود مسئول پیگیری این روند است. گفتنی است، این اقدامات باید در زمان مقرر انجام گیرد؛ حتی اگر به دلایلی، گزارش اولیه یا جستجوی بین‌المللی هنوز در دسترس نباشد. همچنین، از آنجا که ممکن است فاز ملی برای برخی از دفاتر ثبت اختراع، پیش از فاز بین‌المللی آغاز شده باشد، هرگونه اقدام صورت گرفته در فاز بین‌المللی، بر روی پرونده‌های قبل از آن هیچ‌گونه تأثیری نخواهد داشت. اقدامات لازم برای ورود به فاز ملی عبارت است از: ۱- پرداخت هزینه‌های ملی (هرگونه درخواست معافیت و یا کاهش در هزینه‌های پرداختی در حیطه اختیارات دفاتر مربوطه است)؛ ۲- آماده‌سازی اسناد و ترجمه آن‌ها در صورت نیاز؛ ۳- ارائه یک کپی از درخواست بین‌المللی در صورت اعلام نیاز دفتر ثبت اختراع؛ ۴- ارائه نام و آدرس مخترعین (در صورتی که این اطلاعات در درخواست ثبت‌شده در فاز بین‌المللی وجود نداشته باشد).

۱۳- نتیجه گیری

مالکیت معنوی تراوشات ذهنی و ابتکارات انسان است که علاوه بر جنبه معنوی آن، دارای ارزش اقتصادی نیز می باشد. به طور کلی، مالکیت معنوی به مالکیت صنعتی و مالکیت ادبی و هنری تقسیم می شود. سرآغاز تدوین مقررات بین المللی در حوزه مالکیت معنوی، تصویب کنوانسیون پاریس در سال ۱۸۸۳ بود. هدف کنوانسیون پاریس ایجاد نظامی برای مخترعین است تا بتواند از اختراع آنها در سطح بین المللی حمایت کند. این کنوانسیون مربوط به اکثر مصادیق مالکیت صنعتی از جمله حق اختراع، علائم تجاری، طرح های صنعتی مدل های مصرفی و نشان مبدا جغرافیایی می باشد. از دیگر معاهدات بین المللی در حمایت از مالکیت صنعتی میتوان به موافقتنامه مادرید برای مقابله با علائم مبدا تقلبی یا گمراه کننده در مورد کالاها (۱۸۹۱)، موافقت نامه مادرید درباره ثبت بین المللی علائم (۱۸۹۱)، موافقت نامه لاهه درباره سپرده گذاری بین المللی طرح های صنعتی (۱۹۲۵)، موافقت نامه نیس درباره طبقه بندی بین المللی کالاها و خدمات برای ثبت علائم (۱۹۵۷)، موافقت نامه لیسبون برای حمایت از علائم منبع و ثبت بین المللی آنها (۱۹۵۸) و موافقت نامه لوکارنو درباره طبقه بندی بین المللی طرح های صنعتی (۱۹۶۸) اشاره نمود. برای حمایت از حقوق مالکیت صنعتی، علاوه بر کنوانسیون پاریس، موافقت نامه جنبه های تجاری حقوق مالکیت فکری یا تریپس و معاهده همکاری ثبت اختراع در سال ۱۹۷۰ و سایر معاهدات بین المللی منعقد شد. بدلیل اینکه ویژگی های تعهدات بین المللی دولت های عضو را متعهد می کند که قوانین داخلی را بر اساس تعهدات خود تنظیم نمایند، عدم انعکاس عینی و عملیاتی اسناد بین المللی در حقوق داخلی و موثر نبودن این اسناد در ایجاد یا اصلاح قوانین و نیز عدم استناد محاکم در دعاوی به این اسناد، از عمده ترین چالشهای ایران با جامعه جهانی است. با توجه به همین امر و با در نظر گرفتن این مسئله که تفاوت ماهوی دو نظام حقوقی به ایجاد این چالش منجر شده است، نهادهای نظارتی سازمان ملل بارها طی صدور قطعنامه ها و نظریات متعدد از ایران خواسته اند که تعهدات بین المللی خود را انجام دهد. همچنین، مسئله ابتدای حقوق ایران بر حقوق اسلام و تأثیر آن بر روابط بین الملل ایران با جامعه جهانی به معنای انکار مطلق تأثیر تعهدات بین المللی در حقوق داخلی ایران نیست و نمی توان به طور مطلق انکار کرد که این تعهدات هیچ تأثیری بر تغییر و تحولات حقوق داخلی نداشته است. بلکه همین تأثیرات سبب شده است که در خصوص معایب و کاستی های نظام حقوقی داخلی منصفانه تر برخورد کنیم و بپذیریم که نظام حقوقی ایران با معایبی روبرو است که بدون تعارض با اسلام قابل حل و برطرف شدن است و می توان ضمن حفظ کیان اسلام و حریت قوانین داخلی به نحو هوشمندانه تری و با درایت بیشتری در عرصه بین المللی وارد شد و پروژه بومی سازی معاهدات بین المللی را در مسیر منطقی تری قرار داد.

از آنجایی که از نگاه حقوق بین الملل و نهادهای مسئول، ایران به عنوان نظامی که سیستم دوگانگی را اتخاذ کرده است مطرح می باشد، تعیین دقیق موارد حق کشور در موقع الحاق با توجه به محتوای حقوق اسلام، برتری تعهدات بین المللی ایران را در برابر قواعد داخلی حتی در یک سیستم دو گانه تضمین می نماید. از طرف دیگر، روند تکاملی حقوق بین الملل به نوعی حاکمیت دولتها را دستخوش تغییر و چالش می سازد و بدیهی است که دولت ها به راحتی این تحول را نمی پذیرند و همین واکنش دولتها، حقوق بین الملل را به سمت بومی سازی معاهدات بین المللی و در نظر گرفتن بستر فرهنگی و مذهبی هر کشور سوق می دهد. در پایان باید ذکر شود که با توجه به وجود چالش هایی از جمله تقابل حقوق داخلی با تعهدات بین المللی، نتایج پژوهش نشان می دهد که الحاق ایران به کنوانسیون های بین المللی ثبتی دارای آثار خاصی در گسترش تجارت الکترونیکی، مالکیت صنعتی و معنوی می باشد [۹-۱۱].

مراجع

- [۱] حبیبیا، سعید، ابراهیم چاوشی لاهرود (۱۳۹۴)، بررسی تطبیقی علائم تجاری معروف و مشهور به عنوان دو نوع علامت تجاری دارای شهرت دوفصلنامه حقوق تطبیقی، دانشگاه مفید، مرکز مطالعات حقوق تطبیقی، سال ۱۱، ش ۱۰۳.
- [۲] صادقی، محسن (۱۳۸۹)، مطالعه تطبیقی تعیین مرجع صالح رسیدگی به دعاوی حقوقی نقض اسرار تجاری در فضای دیجیتالی، شماره ۵۵.
- [۳] قاسمی، محسن (۱۳۸۵)، سیر تحول حقوق مؤلف در جامعه بین المللی، مجله حقوقی مرکز امور حقوقی بین الملل معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری، شماره ۳۵.
- [۴] قصاب، محمد (۱۳۸۵)، قانون کپی رایت، نشر پیکان، چاپ اول.
- [۵] میرحسینی، سید حسن (۱۳۹۰)، حقوق علائم تجاری، تهران، نشر میزان، چاپ اول.
- [۶] میرحسینی، سیدحسن (۱۳۸۷)، حق مؤلف در ایران فرصت ها و چالش ها، ماهنامه تخصصی کتاب ماه کلیات ۱۳۵، سال دوازدهم، شماره سوم.
- [۷] یو، جفری (۱۳۸۳)، مزایای حمایت از کپی رایت و حقوق مرتبط، سخنرانی ها و مقالات همایش ملی بررسی حقوق مالکیت ادبی و هنری، زیر نظر: سعید حبیبیا و مرتضی شفعی شکیب، خانه کتاب.
- [8] Dinwoodie, Graeme B. (2004); Trademarks and Territory: Detaching Trademark Law from the Nation-State, Chicago-Kent College of Law, Houston Santa Fe Conference: Trademark in Transition.
- [9] Lemley, Mark A, David W. O'Brien, Ryan M. Kent, Ashok Ramani & Robert Van Nest, (2005); "Divided Infringement Claims", Aipla Quarterly Journal, American Intellectual Property Law Association Quarterly Journal, vol. 33, p.255.
- [10] Oestreicher, Yoav (2004); "Recognition and Enforcement of Foreign Intellectual Property Judgments: Analysis and Guidelines for a New International Convention", A dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Juridical Science (S.J.D.) Duke University School of Law.
- [11] Symeonides, Symeon C. (2002); "Territoriality and Personality in Tort Conflicts, Published in Intercontinental Cooperation Through Private International Law", Essays in Memory of Peter Nygh (T. Einhorn & K. Siehr, eds) 401-433 (2004); Asser Press, The Hague.